

FYLL DE DIGITALA ARKIVEN!

Rapport från projektet:
Retrodigitalisering av nutida svårtillgänglig
svenskpublicerad HumSamforskning

Pieta Eklund
Anders Håkansson
Jan Nilsson
Jenny Widmark
Gunilla Wiklund

MALMÖ HÖGSKOLA

National Library
of Sweden

LUNDS UNIVERSITET
Juridiska fakulteten

HÖGSKOLAN I BORÅS
VETENSKAP FÖR PROFESSION

HÖGSKOLAN
KRISTIANSTAD

Innehållsförteckning

SAMMANFATTNING	5
PROJEKTIDÉ	5
SKALBARHET	5
UPPHOVSRÄTT	5
FÖRSLAG TILL EN ORDNING FÖR FRAMTIDA RETRODIGITALISERING	5
1 INLEDNING OCH BAKGRUND	7
1.1 INLEDNING	7
1.2 BAKGRUND	7
2 PROJEKTETS SYFTE OCH AVGRÄNSNINGAR	7
2.1 SYFTE	7
2.2 AVGRÄNSNINGAR	8
3 UPPHOVSRÄTTEN	8
3.1 UPPHOVSRÄTT VID KONTRAKTSLÖSHET	8
3.1.1 <i>Antologier och monografier</i>	9
3.1.2 <i>Artiklar och myndighetspublikationer</i>	10
4 GENOMFÖRANDE	11
4.1 URVAL AV ÄMNER OCH FORSKARE	11
4.2 PUBLIKATIONER – URVAL OCH UTFALL	12
4.3 FÖRLAGSKONTAKTER	13
4.4 INSAMLING AV MATERIAL OCH DIGITALISERING	15
4.5 INTERVJUER MED INTRESSETER	15
5 RESULTAT	16
5.1 UPPHOVSRÄTT	16
5.2 FÖRLAGSKONTAKTER	16
5.3 INTERVJUER MED CENTRALA INTRESSETER.....	16
5.3.1 <i>Kommentar till intervjuerna</i>	19
6 DISKUSSION OCH SLUTSATSER	19
6.1 UPPHOVSRÄTT	19
6.2 INFÖRSKAFFANDE AV PUBLICERINGSTILLSTÅND	20
6.3 SKALBARHET.....	20
6.4 FÖRSLAG TILL EN ARBETSORDNING.....	21
6.5 FÖRLAGEN	21
7 BIBLIOTEKETS ROLL I RETRODIGITALISERING	22
8 REFERENSLISTA	23
9 PROJEKTDELTAGARE	24
10 BILAGOR	26

Sammanfattning

Projektidé

Projektidén var att utarbeta kostnadseffektiva arbetssätt för digitalisering och publicering samt tillgängliggörande i högskolans öppna arkiv av svårtillgängligt svensktopublicerat HumSam-material. I detta ingick också att utreda upphovsrätten kring detta redan publicerade material.

Målet var även att hitta en logistiskt enkel och kostnadseffektiv kedja för hela processen som måste vara skalbar för att kunna ta hand om material från ett större antal forskare.

Skalbarhet

Efter analys av ingående delprocesser har vi kommit fram till att dessa var för sig är skalbara sett ur ett praktiskt perspektiv. Därmed menar vi att hela digitaliseringsprocessen är skalbar. Detta bygger på att arbetet med upphovsrätten gett ett generellt användbart arbetssätt. Vidare har konstruktionen av de olika breven gett ett generellt användbart resultat även om de i vissa fall måste anpassas. Om modellen skall skalas upp krävs ytterligare förenkling för att slippa tidsödande anpassning till respektive publikation och förlag.

Upphovsrätt

När det gäller upphovsrätten har vi kommit fram till en praxis i bedömningen av materialet huruvida tillstånd till att publicera materialet i lärosätets digitala arkiv krävs eller inte. Det avgörande är huruvida avtal finns eller inte, samt vilken publikationsform det är. Se vidare nedan

Förslag till en ordning för framtida retrodigitalisering

Om biblioteket ska arbeta med retrodigitalisering föreslår vi nedanstående arbetsordning för svensktopublicerat material. För en diskussion om rollfördelning se vidare i kapitel 7.

- När beslut fattats om digitalisering av en forskares verk bör denna lämna över en så komplett och korrekt lista som möjligt över de texter som ska publiceras. Denna kontrolleras.
- Forskaren bör också för varje bidrag redogöra för eventuella avtal som finns angående publiceringen samt även eventuell kontaktperson på förlaget.
- I de fall något har samförfattats måste tillstånd att parallellpublicera inhämtas från medförfattaren.
- Kommunikation med förlagen sker via uppgiven kontaktperson och i de fall detta saknas till person så högt i hierarkin som möjligt.
- Upphovsrätten hanteras enligt följande:
 - Om avtal finns, agera enligt detta.
 - Om avtal saknas för monografier och bidrag i antologier måste tillstånd sökas.
 - Om avtal saknas för tidskriftsartiklar behöver inte tillstånd sökas men för tydlighetens skull meddela utgivaren avsikterna.
 - När det gäller myndighetsutgivet material bör myndigheten kontaktas.
- Forskaren bör i största möjliga utsträckning bidra till insamlandet av materialet.
- Digitalisering kan, i de fall man inte gör det själv, göras till låg kostnad och tillräckligt hög kvalitet, av ett antal olika aktörer.
- Publicering skall samordnas och inordnas med lärosätets övriga digitala publicering.

1 Inledning och bakgrund

1.1 Inledning

I denna rapport presenteras resultaten från projektet Retrodigitalisering av nutida svårtillgänglig svenskpublicerad HumSamforskning. Projektet finansierades inom KBs utvecklingsprogram OpenAccess.se (<http://www.kb.se/OpenAccess>) och pågick första halvan av 2010. I projektet har bibliotek på följande lärosäten deltagit: Högskolan i Borås, Högskolan Kristianstad, Lunds universitet (Juridiska fakulteten) och Malmö högskola.

1.2 Bakgrund

Under senaste decenniet har publiceringen av akademiskt material i digital form ökat kraftigt. Dock har det funnits stora skillnader mellan olika vetenskapsområden och discipliner. Teknik och medicin har en lång tradition av elektronisk publicering. Publiceringsspråket är nästan uteslutande engelska och publiceringsformen är artiklar i vetenskapliga tidskrifter. Detta leder till publicering via stora resursstarka internationella förlag, med elektronisk tillgänglighet som en integrerad del av sina utgivningsrutiner.

Inom humaniora och samhällsvetenskap är läget ett annat. Mycket som skrivs inom dessa ämnesområden skrivs på svenska och publiceras som monografier, som del i antologier och som artiklar i svenska och nordiska tidskrifter. Dessa publiceras sällan i digital form. Följden av detta blir en mycket sämre synlighet, både för den enskilde forskaren och för lärosäten och institutioner med denna typ av forskning.

2 Projektets syfte och avgränsningar

2.1 Syfte

Projektets huvudsyfte är att utreda vägar för en mer omfattande digitalisering i efterhand, retrodigitalisering, av svårtillgänglig svenskpublicerad HumSamforskning. Svårtillgänglig syftar här i första hand på att en stor del av materialet publicerats i svenska och nordiska tidskrifter vilka sällan finns i digital form och i böcker som normalt inte digitaliseras och i många fall är slutsålda från förlagen. Målet är att hitta en logistiskt enkel och kostnadseffektiv kedja för processen som omfattar referensarbete, uppletandet och anskaffning av materialet, upphovsrätt, kontakt med bok- och tidskriftsförlag för att söka tillstånd, digitalisering av materialet samt parallellpublicering i lärosätets öppna arkiv. Processen måste vara skalbar för att kunna ta hand om material från ett större antal forskare.

Ett ytterligare syfte var att undersöka centrala aktörers och intressenters inställning till fritt tillgängliggörande av forskningspublikationer. En förutsättning för projektets genomförande var att de upphovsrättsliga frågorna i samband med parallellpublicering av detta material utreddes.

Vidare var ett syfte att göra en omvärldsbevakning, dvs. kartlägga digitaliseringsprojekt som pågår. Vid en genomgång har vi konstaterat att arbeten med digitalisering pågår på många håll men eftersom inte något, av oss känt, projekt har vår inriktning har vi valt att inte ta upp det här. Digitaliseringsfrågor diskuteras bland annat på en kommande konferens i Umeå, oktober 2010 - Digitalisera NU! - vägval, strategier, framtid.

I detta projekt har inte några beräkningar av kostnaderna gjorts. Dessa skulle i så fall enbart haft relevans för detta projekt och inte någon bäring på kostnader för fullskaleprocesser. Detta beror på att vi i detta projekt lagt ner mycket arbetstid på bland annat att utreda upphovsrätten och på att konstruera brevmallar. Dessa kostnader kommer inte att belasta kommande projekt.

2.2 Avgränsningar

- Projektet omfattar i första hand publikationstyperna monografi, del i antologi och artiklar.
- Projektet omfattar inte material publicerat av myndigheter inklusive det egna och andra lärosäten.
- Projektet är i första hand ett retrodigitaliseringsprojekt. Projektet omfattar därför i första hand inte material som redan digitaliserats av andra aktörer och är fritt tillgängligt.
- Projektet har valt att inte fördjupa sig i olika tekniska digitaliseringsmetoder. Det har visat sig att det redan finns billiga och bra metoder utvecklade för detta.
- Projektet omfattar inte det eventuella bildmaterial som ingår i publikationerna.
- Projektet gör, som redovisats ovan, inga kostnadsberäkningar.
- Projektet har inte fördjupat sig i de olika ämnenas publiceringsmönster.
- Projektet har inte heller tagit upp frågor kring publiceringsstöd för forskare.

3 Upphovsrätten

Tidigt i projektet stod det klart att en förutsättning för projektets genomförande var att de upphovsrättsliga frågorna i samband med parallellpublicering utreddes.

Generellt sett gäller att forskaren själv äger den ideella upphovsrätten till samtliga sina texter. När det gäller den ekonomiska upphovsrätten kan den genom avtal överlåtas. Tidigt i projektet framkom att det i de flesta fall saknades avtal mellan forskare och utgivare. I de fallen gäller det så kallade *förlagsavtalet* (URL 31-38 §§) som reglerar förhållandet mellan författare och utgivare i fråga om monografier och del av monografi, det vi kallat antologibidrag. Det stod därefter klart att *förlagsavtalet* inte är applicerbart på artiklar i tidskrifter. För att kunna formulera korrekta förfrågningar att skicka till utgivarna blev det nödvändigt att utreda det rådande rättsläget.

3.1 Upphovsrätt vid kontraktslöshet

Eftersom många forskare inte skrivit något avtal i samband med publicering av deras verk har vi fokuserat på vilka möjligheter till att parallellpublicera som finns ur ett upphovsrättsligt perspektiv.¹ De paragrafer som främst ligger till grund för vår tolkning är Lag (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (URL), 1 kap. 5 §, 3 kap. 37 och 38 §§.

I URL 5 § regleras upphovsrätten till enskilda verk i ett samlingsverk. Som samlingsverk räknas enligt Olsson (2009) bland annat tidskrifter och antologier, dvs. sådana dokumenttyper som ingår i vår undersökning. I paragrafen kan man läsa: "[de]n som genom att sammanställa verk eller delar av

¹ Ett stort tack till jur. kand. Ulrika Wennersten, doktorand i rättsvetenskap vid Lunds universitet, som varit till stor hjälp vid undersökningen.

verk, åstadkommit ett litterärt eller konstnärligt samlingsverk har upphovsrätt till detta, men hans rätt inskränker icke rätten till de särskilda verken." Vår tolkning av skrivningen är att om inget avtal om annat skrivits och den enskilda upphovsmannen vill sprida sitt verk på nytt är det möjligt. Vi hämtar stöd i auktoritetskommitténs skrivning att bidragsgivarna till ett samlingsverk "om icke annat är avtalat eller måste anses förutsatt, äga utgiva sina bidrag separat" (NJA II 1961, s. 84). Ingen kommentar återfinns kring hur "anses förutsatt" ska förstås.

3.1.1 Antologier och monografier

För bidrag i antologier inskränks dock denna möjlighet av 37 §, första stycket, i avdelningen om förlagsavtal. Där står: "Upphovsmannen har icke rätt att på nytt utgiva verket i den form och på det sätt som avses i avtalet, förrän den eller de upplagor som förläggaren äger utgiva blivit slutsålda." I 32 § framgår att när det gäller litterära verk har förlaget, om inte annat avtalats, rätt att ge ut en upplaga om högst 2000 exemplar av verket. Om verket är slutsålt finns således inga inskränkningar och man kan parallellpublicera verket. Före slutförsäljning är dock bidragsgivarens rätt att ge ut sitt verk separat begränsad. Hur stor denna begränsning är beror på hur skrivningen "i den form och på det sätt som avses i avtalet" ska tolkas. Vad gäller det första ledet skriver Olsson (2009) att "[u]ttrycket »i den form som avses i avtalet« torde innebära att en upphovsman till ett litterärt verk som skall ges ut i bokform inte får ge ut verket i bokform. Däremot torde han eller hon inte vara förhindrad att ge ut verket på något annat sätt, exempelvis som talbok" (3:e stycket). I Adamsson m.fl. (2008) står: "[om] avtalet endast avser bokutgåva hindrar ensamrätten inte publicering som en följetong eller slutande av filmavtal" (s. 83). Och slutligen, i SOU 1956:25 kan man läsa följande: Om avtalet exempelvis [...] förklaras gälla utgivning av verket i bokform på originalspråk, följer därav att författaren har kvar rätten att publicera verket som följetong i en tidning eller tidskrift, vilket särskilt har betydelse om *förlagsavtalet* gäller en dikt- eller novellsamling (s. 325-326). I samtliga dessa kommentarer är de exempel på former som anges som tillåtna av en annan karaktär än ursprungsformen.

I projektet kommer vi att digitalisera publikationerna och de kommer därför att se ut som ursprungsversionerna och kan i denna mening ses som samma form. Samtidigt ändras publikationerna till en digital form, dvs. en annan form än den som publikationen utges i. Frågan är då hur man ska se på att vi återger i digital form något som ser ut som förlagan? Eftersom vi inte kan hitta några kommentarer eller rättsfall kring detta har vi valt att betrakta den digitaliserade produkten som samma form vilket innebär att vi behöver be utgivaren om lov att få parallellpublicera bidrag i antologier.

Vad gäller det andra ledet i frasen "i den form och på det sätt som avses i avtalet, menar Olsson (2009) att "[u]ttrycket »på det sätt som avses i avtalet« torde innebära bl.a. att ett förlagsavtal om utgivning för försäljning inte hindrar upphovsmannen från att sluta ett avtal om utgivning uteslutande för uthyrning eller utlåning" (4:e stycket). Utgivningen av de antologier och monografier som är aktuella i det här projektet får antas vara tänkta till försäljning. Parallellpubliceringen medför dock inte någon försäljningssituation utan publikationerna blir tvärtom fritt tillgängliga. Det är därför inte ett sätt som avses i avtalet. Olsson kommenterar att paragrafen finns till för att upphovsmannen inte ska konkurrera med utgivaren av verket. Även om det finns liten kunskap om ifall fritt tillgängliggörande av publicerat material konkurrerar med utgivarnas försäljning ser vi att det kan

vara en farhåga och att parallellpublicering därför inte bör vara tillåten. Även av den anledningen väljer vi att be om utgivarnas tillstånd att få parallellpublicera.

I 37 §, andra stycket framgår "[I]tterärt verk må dock sedan femton år förflutit efter det år, då utgivningen påbörjades, av upphovsmannen intagas i upplaga av hans samlade eller valda arbeten." Här är frågan hur man ska se på parallellpublicering i vårt projekt. Eftersom vi utgår från enskilda forskare och vill tillgängliggöra deras samlade produktion vid det lärosäte han eller hon är verksam vid idag borde sådan parallellpublicering i någon mening ses som "samlade eller valda arbeten". De öppna arkiven bör också kunna ses som en samling. Vi skulle då inte behöva be om tillstånd. Samtidigt är det inte fråga om en samling i traditionell mening, dvs. en sammanställning av tidigare verk i en nyutgiven publikation. Vi menar därför att äldre material skall behandlas med försiktighet och att man därför bör kontakta förlaget. Skrivningen i 37 § gäller även för monografier och således görs samma tolkning som för bidrag i antologier.

3.1.2 Artiklar och myndighetspublikationer

37 § återfinns som tidigare påpekats i en samling paragrafer om förlagsavtal. I 38 § sägs att bestämmelserna om förlagsavtal inte är tillämplbara på bidrag till tidskrift. Vi tolkar därför URL som att när kontrakt för artikelutgivning saknas kan vi parallellpublicera artiklar på författarens uppdrag.

Även om vi i projektet inte har tagit med publikationer utgivna av myndigheter vill vi påpeka att enligt URL 26 a § har man rätt att återge handlingar som är upprättade av myndigheten. Men i paragrafen framgår också att det inte gäller om det är verk som är resultatet av vetenskaplig forskning och som tillhandahålls allmänheten i samband med affärsverksamhet. Även om forskaren inte säger sig ha något avtal med myndigheten när ett forskningsarbete utförts menar vi med stöd i § 26 a, att man bör kontakta myndigheten och be om tillstånd att retrodigitalisera publikationen.

Genomgående har vi fokuserat på om upphovsmannen har rätt eller inte rätt att återutge sitt verk. En fråga som vi inte har tagit ställning till är om tillgängliggörande i ett öppet arkiv på ett lärosäte ska anses vara utgivning. Vi har utgått ifrån att det kan likställas med utgivning även om de formella kraven inte är uppfyllda. (se Tryckfrihetsförordningen 1949:105).

Sammanfattningsvis tolkar vi URL 1960:729 så att om det inte finns något kontrakt mellan utgivare och författaren som reglerar utgivningen av verket kan vi när det gäller artiklar parallellpublicera dessa med författarens godkännande. För monografier och bidrag i antologier måste vi be om tillstånd i de fall verket inte är slutsålt. Hur detta gjorts konkret i projektet beskrivs i nästa avsnitt.

Nedan följer ett förslag till praktisk handlingsplan grundat på ovanstående utredning:

- Om avtalet finns agera enligt detta.
- Även om avtal saknas för monografier och bidra i antologier måste tillstånd sökas.
- Om avtal saknas för tidskriftsartiklar behöver inte tillstånd sökas men för tydlighetens skull meddela utgivaren avsikterna.
- När det gäller myndighetsutgivet material bör myndigheten kontaktas.

4 Genomförande

I detta avsnitt presenteras hur projektet genomförts uppdelat på de olika processerna.

4.1 Urval av ämnen och forskare

I projektets inledning diskuterades gemensamma kriterier för urvalet, t.ex. antal publikationer per forskare, men det övergavs på grund av skillnader mellan ämnena. Faktorer som spelat in har dock varit just storleken på produktionen, möjligheten att täcka in centrala förlag/utgivare samt ett uppfattat behov av att tillgängliggöra just dessa forskarens texter för en större publik.

De ämnesområden som representeras från respektive lärosäte är:

- Pedagogik och litteraturvetenskap; Högskolan Kristianstad
- Biblioteks- och informationsvetenskap; Högskolan i Borås
- Juridik; Juridiska fakulteten vid Lunds universitet
- Idrottsforskning och IMER-vetenskap (Internationell migration och etniska relationer); Malmö högskola

Här redovisas närmare de forskare som tillfrågades att delta i projektet:

Högskolan Kristianstad

Hans Holmberg är en namnkunnig Karen Blixenforskare, vars verk är efterfrågade.

Kerstin Bergöö, bl.a. Läs- och skrivkommitténs ordförande, är en framstående forskare i just ämnet läs- och skrivutveckling.

Juridiska fakulteten, Lunds universitet

Hans Henrik Lidgard, professor i civilrätt och Mia Rönnmar, fil dr i rättsvetenskap, verksam inom området arbetsrätt. Båda dessa valdes eftersom de har publicerat mycket svenskt material som representerade en spridning både av typer av publikationer och av utgivare.

Högskolan i Borås

Vid Högskolan i Borås valdes två forskare, Louise Limberg och Lars Höglund, båda professorer i biblioteks- och informationsvetenskap. De har varit verksamma inom området biblioteks- och informationsvetenskap länge och är uppskattade och kända inom området. Vi valde forskare inom ämnet biblioteks- och informationsvetenskap då det är ett profilområde vid Högskolan i Borås.

Malmö högskola

Tomas Peterson, professor idrottsvetenskap, valdes av biblioteket som hade kännedom om hans stora vetenskapliga produktion, ofta publicerad utanför de normala vetenskapliga kanalerna, som till exempel publikationer inom idrottsvärlden.

Berit Wigerfelt, fil dr i etnologi. Valdes på grund av sin betydelse inom sitt ämnesområde samt att hennes publikationer är efterfrågade och svårtillgängliga.

4.2 Publikationer – urval och utfall

Nedan följer en sammanställning över antalet texter, uppdelat på författare, lärosäte, utgivare och publikationstyp.

Forskare	Lärosäte	Antal texter
Bergöö, Kerstin	HKr	1
Holmberg, Hans	HKr	7
Höglund Lars	HB	4
Lidgard, Hans Henrik	Jur	16
Limberg, Louise	HB	4
Peterson, Tomas	Mah	11
Rönmar, Mia	Jur	13
Wigerfelt, Berit	Mah	3
		Totalt 59

När det gäller de olika forskarna finns stora skillnader i antalet bidrag till projektet. Alla deltagande forskare har gedigna och omfattande publikationslistor. På grund av projektets urvalskriterier var det dock många som föll bort vilket resulterade i den ojämna fördelningen mellan forskarna. Vissa ämnen har en omfattande publicering i olika typer av myndighetspublikationer vilka projektet inte omfattat. Andra har en omfattande publicering i icke svenska publikationer som inte heller omfattats av projektet.

De sammanlagt 59 texterna fördelade sig på olika publikationstyper som följer:

	Monografi	Antologibidrag	Tidskriftsartikel	Totalt
HB	0	1	7	8
HKr	1	2	5	8
Jur	1	8	20	29
Mah	1	8	5	14
Totalt	3	19	37	59

Typ av utgivare	Antal texter
Stora affärsdrivande utgivare	16
Mindre affärsdrivande utgivare	9
Stiftelser/föreningar/institutioner etc.	34

Typ av utgivare	Antal utgivare
Stora affärsdrivande utgivare	6
Mindre affärsdrivande utgivare	5
Stiftelser/föreningar/institutioner etc.	18

Indelningen av utgivare i olika typer med hänvisning till storlek och eventuell organisationstillhörighet är något godtycklig. Antalet utgivare hänvisar till de utgivare vi skickade brev till.

Det ursprungliga antagandet var att antalet texter, utifrån de forskare vi valt, skulle uppgå till cirka 100 stycken. På grund av publiceringsmönstren hos just dessa forskare blev inte antalet så stort. Trots att urvalet med endast 59 texter kan synas litet finns andra faktorer som gör att projektet inte valde att ta med fler forskare för att öka antalet. Antalet utgivare är relativt omfattande och inkluderar olika typer av utgivare, allt från stiftelser och organisationer till både små och stora affärsdrivande förlag.

4.3 Förlagskontakter

Projektets ursprungliga tanke var att identifiera texternas utgivare och därefter be om tillstånd att parallellpublicera dessa. Kontakterna skulle i ena hälften av fallen tas via brev och i andra hälften per telefon. Detta för att utröna om det var skillnader i bemötande beroende på kontaktmetod. Detta omprövades när den upphovsrättsliga situationen kartlagts. Vår bedömning är att upphovsrätten ligger kvar hos författaren avseende artiklar, så till vida inga andra avtal slutits. Eftersom ingen av författarna uppgav att det fanns ett avtal reducerades antalet tillståndsförfrågningar till hälften. Det var då inte längre motiverat att ha två kontaktmetoder eftersom underlaget skulle bli för litet. För att försäkra oss om att utgivaren har samma uppfattning om upphovsrätten till en artikel som författaren beslutade vi att, istället för att skicka en tillståndsförfrågan, skicka ett upplysningsbrev där vi redovisade våra avsikter att parallellpublicera.

Totalt konstruerades tre olika typer av mallar för brev till utgivare:

- En tillståndsförfrågan för de fall det finns ett avtal eller då vi vet att *förlagsavtalet* gäller för texten (se bilaga 1).
- Ett upplysningsbrev för de fall vi kunde utgå från att *förlagsavtalet* slutat gälla eftersom publikationen nått en viss ålder och efter vad vi kunnat utröna också är slutsåld på förlaget (se bilaga 2).
- Ett upplysningsbrev för de fall texten är en artikel (se bilaga 3).

Breven formulerades med eftertanke. Vi valde att inleda med orden "Kungliga biblioteket" och att inte använda formuleringar som kunnat uppfattas som värdeladdade så som till exempel "open access" och "parallellpublicering". Istället använde vi "...i lärosätenas digitala öppna arkiv tillgängliggöra...". Projektet beskrivs kortfattat och hänvisning görs till projektets plats på OpenAccess.se och till projektets kontaktperson för mer information. Målet var att inget brev skulle bli över en sida långt.

Breven adresserades till en namngiven person, gärna förlagschef eller motsvarande, i de fall denne gick att identifiera. I några få fall fick breven adresseras till "förläggare" då uppgift om namn saknades. Målet var att breven skulle skickas till en person med beslutanderätt för att förhindra att de blev liggande eller bollades runt inom organisationen. För att göra det enkelt för utgivaren att svara och för att kunna dokumentera svaren bifogades en bilaga till tillståndsförfrågningarna med ett svarsformulär (se bilaga 4), ett per text, där utgivaren kunde kryssa i om de ger sitt tillstånd eller inte samt ett frankerat svarskuvert.

Gången för utskicket av tillståndsförfrågan var som följer:

- Tillståndsförfrågan skickas.
- Påminnelse skickas efter två veckor (se bilaga 5).
- Om svar uteblev även på påminnelsen ringdes utgivaren upp.

Syftet med telefonsamtalet var inte främst att få ett svar på vår förfrågan om tillstånd till publicering utan att fråga vad vi kunnat göra annorlunda som gjort att det hade svarat. Totalt ringde vi upp tre förlag och de hade inga synpunkter på vårt tillvägagångssätt utan ärendet hade av olika skäl blivit liggande.

Att skriva dessa brev har varit mer tidsödande än vad det vid första anblicken förefaller. Det första steget har varit att försäkra sig om att referensen från forskaren stämmer. Det har de i förvånansvärt många fall inte gjort. Det har krävts mycket arbete med Artikelsök, Libris och Google för att belägga. Därefter har det krävts arbete kring att identifiera utgivare. Många förlag har under åren bytt namn och/eller gått samman i andra förlag. Seriella publikationer har i flera fall bytt utgivare under årens lopp. Vi har därför inte helt kunnat förlita oss på uppgifterna i Libris utan varit tvungna att ta fram den fysiska publikationen, inte bara för den tid då texten är publicerad utan även den senaste utgivningen. När utgivaren identifierats har nästa steg varit att ta reda på vem brevet skulle adresseras till.

Breven har därefter anpassats efter vilket lärosäte som forskaren hör hemma vid, om det är en eller flera publikationer och i vissa fall har en kombination av alla tre brevytyperna samt flera lärosäten behövts göras. Ett tydligt exempel är brevet till förlaget Liber (se bilaga 6).

Det har också krävts en del arbete för att avgöra vilket brev som ska användas. Att för en utomstående avgöra om *förlagsavtalet*, eller annat avtal, har upphört är inte lätt. Även om boken är slut på förlaget är det inte möjligt att veta om det är en upplaga på *förlagsavtalets* 2000 exemplar som är slut (se avsnitt 3.1 om upphovsrätt) eller om det är en mindre tryckning. Ibland kan åldern på boken ge en vägledning men även en nyare bok kan ha sålt slut. Det är inte heller en uppgift som författarna har kunnat bidra med trots att det finns en skyldighet för förläggare att tillsända upphovsmannen ett så kallat tryckeriintyg om antal exemplar (Rosén, s. 219). Resultatet av detta är att vi säkerligen har bett om, och också fått, tillstånd i fall där detta inte har behövts utan det hade räckt med författarens medgivande. I efterhand kan vi konstatera att tillståndsbilagan skulle varit utformad med ytterligare ett svarsalternativ. Det hade förenklats för utgivaren om möjligheten funnits att kryssa i att de inte längre har några upphovsrättsliga anspråk. De som i projektet återkommit med det svaret har använt e-post.

I några få fall räckte det inte endast med utgivarens samtycke. I de fall forskarna i projektet haft texter som de skrivit tillsammans med någon utanför projektet, som då har egna upphovsrättsliga anspråk på materialet, har vi även tillfrågat dessa personer om tillstånd. Det har dock inte gjorts från projektets sida utan forskaren har själv kontaktat sin medförfattare.

4.4 Insamling av material och digitalisering

När det gäller införskaffandet av texterna som ska digitaliseras har det endast i ett fåtal fall varit problematiskt. En del av materialet har forskarna själva bistått med, främst i tryckt form men även i digital form när detta har funnits. Den vanligaste vägen har dock varit inköp från utgivaren, bokhandel eller antikvariat. I andra hand har bibliotekens egna samlingar använts och i sista hand har fjärrlån gjorts. Målet har varit att i så stor utsträckning som möjligt ha material som kan tas isär till lösblad eftersom det underlättar digitaliseringsarbetet avsevärt.

Digitalisering har gjorts av Universitetsbiblioteket i Lund med en vanlig dokumentscanner och med tillhörande efterbehandling, inklusive OCR-behandling (object character recognition). Detta för att göra texterna sökbara.

En del av materialet från Högskolan i Borås har digitaliserats av dem själva och redovisas nedan. Digitaliseringen har gjorts utan problem och för en rimlig kostnad.

Anledningen till att Högskolan i Borås valde att digitalisera själva var för att se vad det skulle kunna kräva i form av personella resurser, vilken teknik som behövdes och vilka eventuella svårigheter som skulle dyka upp. Artiklarna skannades in med en vanlig kopiator med skanningsfunktion och koppling till nätverket så att inskannade sidor kunde skickas till ett e-postkonto. Ibland kunde filerna försvinna i överföringen. Det kan ha berott på felaktig e-postadress eller andra tekniska orsaker. Filerna har därefter bearbetats med hjälp av Adobe Professional 7 genom att sidorna eventuellt har rätats upp och/eller beskurits. Kopiatorn som användes kunde endast skanna in ca 16 sidor åt gången beroende på om det fanns bilder eller andra figurer i dokumentet. Efter bearbetning har filerna därför sammanfogats. Adobes program har en OCR-funktion (object character recognition) som gör pdf sökbara i fulltext. Problemet var artiklarna där texten var satt i två eller flera spalter. OCR i Adobes program kunde inte skilja mellan spalterna och tolkade därför texten som en spalt, vilket resulterade i en otydbar och osökbar textmassa. Dessa artiklar skickades till Lund för digitalisering. Digitaliseringen och efterarbetet av de cirka 400 sidor tog ungefär tre arbetsdagar i anspråk.

4.5 Intervjuer med intressenter

För projektet var det intressant att orientera sig om centrala aktörers, inom högskolevärlden och inom utgivningen av vetenskaplig litteratur, syn på fritt tillgängliggörande av forskningspublikationer. Telefonintervjuer genomfördes med följande intressenter; Svenska Förläggareföreningen, Sveriges universitets- och högskoleförbund, Sveriges universitetsläraresförbund, Studentlitteratur.

5 Resultat

Här redovisas resultatet av vår utredning kring upphovsrätten, våra kontakter med förlagen och intervjuerna med centrala intressenter.

5.1 Upphovsrätt

Upphovsrätten kring materialet i projektet krävde en mer omfattande utredning. Tolkningarna som gjorts måste bedömas vara rimliga. I de brev som utgivarna kontaktats med redovisas vilka rättsregler som arbetet med digitaliseringen bygger på. Vi har inte fått någon kritik på detta från utgivarna varför vi kan anta att den praxis som utarbetats i projektet också accepteras av utgivarsidan.

5.2 Förlagskontakter

Resultatet av vårt utskick har varit över all förväntan. Svarsfrekvensen är 100 % och i de allra flesta fallen har vi fått ett positivt besked om parallellpublicering. Endast två förlag kom med invändningar. Förlag som i Lindh och Wiklunds (2010) undersökning av utgivares inställning till open access svarade att de inte tillåter parallellpublicering har här gett sitt medgivande.

I de fall tillstånd inte getts har följande anförts:

- En tidskriftsutgivare har kontaktat oss efter att de fått det brev där vi upplyser om våra avsikter att digitalisera. De menar att de har ett avtal med författaren om delad upphovsrätt och att de avböjer medverkan för de tre artiklar som är publicerade i deras tidskrift.
- I de fall vi har bett om tillstånd har vi endast fått ett nej. I det fallet gällde det en hel monografi där förlaget fortfarande har kvar titeln i lager och bedriver aktiv försäljning. Här har vi dock fått tillstånd att publicera inledning och första kapitlet. Samma förlag gav tillstånd till att publicera två antologibidrag.

Därutöver har två förlag meddelat att de inte har några upphovsrättsliga anspråk på materialet. Detta är förmodligen för att avtalet, *förlagsavtalet* eller annat avtal, upphört att gälla. Skälen har inte angetts närmare.

5.3 Intervjuer med centrala intressenter

Här redovisas kortfattat svar från de telefonintervjuer som gjordes med centrala intressenter. De skall inte ses som uttömmande utan som exempel på respektive intressents inställning till fritt tillgängliggörande av vetenskapligt material och till upphovsrätten (se bilaga 9).

Svenska Förläggareföreningen

Pia Janné Nyberg, jurist, Svenska Förläggareföreningen

Pia Janné Nyberg menar att avtalen mellan författarna och förlag oftast tar upp olika former av utgivning. Om avtalen inte gör detta eller om avtal inte finns menar Förläggareföreningen att det finns en så kallad lojalitetsprincip som bygger på att författaren och förlaget har ett gemensamt intresse av att ingen konkurrerande utgivning sker.

Hon blir förvånad av att höra att författarna inom projektet samtliga uppgivit att avtal saknas.

Om open access-publicering i större skala skulle bli verklighet tror Förläggareföreningen att förlagens intresse för att ge ut texter i tryckt form skulle minska.

Förläggareföreningen tror också att förlagens digitala utgivning kommer att öka på grund av ökad användning av läsplattor.

Sveriges universitets- och högskoleförbund

Bengt Karlsson, generalsekreterare, SUHF

i november 2004 skrev SUHF på Berlindeklarationen och har därmed visat sin positiva inställning till open access och digitalisering. Bengt Karlsson berättar att SUHF deltar i KB:s olika digitaliseringsprojekt. Bland annat finns representanter för SUHF i en styrgrupp för det kommande OpenAccess-programmet, i Arbetsgruppen för information och rådgivning samt i Arbetsgruppen för infrastruktur och användartjänster. SUHF driver även egna projekt.

När det gäller förlagens, både tidskrifts- och bok-, eventuella tveksamheter till att tillåta digital parallellpublicering i lärosätenas egna digitala arkiv, menar SUHF att förlagen "därmed dödar sig själva".

SUHF inser att det kan finnas en motsättning mellan lärosätenas och/eller finansierarnas krav på publicering i open access-arkiv och forskarens önskan om att publicera sig i publikationer med hög ranking ur bibliometrisk synvinkel. SUHF menar att det kommer att ta många år innan detta kommer att fungera.

Sveriges universitetslärarförbund

Carl Falk, förbundsjurist, SULF

SULF menar att Upphovsrättslagen (1960:729) och Nyttiggörande av högskoleuppfindingar(SOU 2005:95), avsnitt 8.1.2 Särskilt om högskolelärares upphovsrätt, är den grund man står på. Både den ideella och den ekonomiska upphovsrätten tillhör författaren. SULF ser ingen anledning att ändra på detta. När det gäller läromedelsboks författande menar Carl Falk att detta inte ingår i forskarens skyldigheter eller rättigheter och inte är en sak mellan lärosätet och forskaren.

Carl Falk blir förvånad över att höra att det, i de fall vi kommit i kontakt med, inte finns vare sig skriftliga eller muntliga avtal. I så fall menar han att det i de fall det inte finns avtal gäller branchstandard, det vill säga de gamla standardavtalen. Är det så att dessa enbart avser en publikationsform, till exempel i tryckt form, är det fritt fram för forskaren att fritt publicera i andra former, till exempel som ljudupptagning eller i digital form.

Att författarna har både den ideella och den ekonomiska upphovsrätten ser SULF som en kvalitetsgaranti för det producerade materialet och inte främst som en ekonomisk fråga.

Frågan om open access menar SULF är en knepig fråga. Man tror att finansierarnas krav på open access-publicering kan komma i strid med författarnas/forskarnas önskan att fritt publicera sig i meriterande tidskrifter med tillhörande krav på embargo.

SULF har inte känt av något behov från lärarnas/forskarnas sida av stöd i publiceringsfrågor.

Studentlitteratur

Jerker Fransson, förläggare och bolagsjurist, Studentlitteratur

Jerker Fransson säger att Studentlitteratur alltid skriver avtal med sina författare (se bilaga 7). Förläggaren informerar också författarna muntligt om avtalets innehåll och innebörd. Rättigheterna omfattar alltid även de digitala rättigheterna och förtur till eventuell ljudboksutgåva.

Om finansierarna, och därmed forskarna, kräver digital parallellpublicering kommer förlagens intresse av att ge ut publikationen i tryck att försvinna.

För Studentlitteraturs del är detta inget större problem eftersom den allra största delen av deras utgivning skrivs som kursböcker. Endast en mycket liten del är forskningsresultat/rapporter som råkar bli kurslitteratur.

5.3.1 Kommentar till intervjuerna

Ingen av de intervjuade säger något egentligen överraskande. Var och en försvarar sina eller sina medlemmars intressen. På frågor om synen på fritt tillgängliggörande uttrycker flera att det finns en risk för minskad utgivning. I projektet har cirka 42 procent (25 av 59) av bidragen publicerats av det vi kallar stora eller små affärsdrivande utgivare. Så visst kan fritt tillgängliggörande få konsekvenser för den framtida vetenskapliga publiceringen. Bland forskare finns förmodligen en önskan om att bli utgiven på ett kommersiellt förlag. De upplever det troligtvis som att en kommersiell publicering ger en extra kvalitetsstämpel och högre status. Möjligheten till spridning och möjligheten att få ersättning för arbetet spelar kanske också roll.

6 Diskussion och slutsatser

Syftet med detta pilotprojekt har varit att utreda om det går att finna vägar för en mera omfattande digitalisering i efterhand, retrodigitalisering, av svårtillgänglig svenskpublicerad HumSamforskning. Projektet har gått ut på att hitta en logistiskt enkel och kostnadseffektiv kedja för processen. Processen måste vara skalbar för att kunna ta hand om ett mer omfattande material från ett större antal forskare. Processen omfattar referensarbete, uppletandet av materialet, kontakt med bok- och tidskriftsförlag, upphovsrättsliga frågor, digitalisering av materialet samt parallellpublicering i lärosätets öppna arkiv.

När man skall bedöma skalbarheten för hela processen, som är projektets huvudsyfte, måste man gå genom varje delprocess för sig för att få en överblick över var eventuella problem finns. Vi kommer här först att gå genom delprocesserna i projektet för att identifiera och redovisa problem och hinder vi stött på. Till sist kommer vi att föreslå en arbetsordning, eller en kort instruktionstext för "retrodigitaliserng".

6.1 Upphovsrätt

När det gäller vår utredning av vad som gäller upphovsrättsligt när man vill digitalisera och tillgängliggöra redan publicerat material i öppna arkiv har vi fokuserat på vad som gäller om inte något avtal finns mellan utgivare/förlag och forskaren. Detta eftersom många av forskarna saknade avtal. Vid bedömningen är det viktigt att särskilja olika typer av publikationer eftersom bidrag i antologier och monografier behandlas annorlunda än tidskrifter i upphovsrättslagen. Även material från myndigheter behöver beaktas för sig.

För bidrag i antologier och monografier finns en avdelning i URL, kallad *förlagsavtal*, och som vi tolkar innebär att även om något avtal inte är skrivet har en författare inte rätt att återutge sitt verk i samma form utan att be om tillstånd av förlaget. Det är under förutsättning att man inte anser att digitaliseringen medför att man byter form på verket. Om upplagan däremot är slutsåld är en återutgivning möjlig, men utan kontakt med förlaget är det svårt att avgöra och då menar vi att man lika gärna kan be om tillstånd på samma gång.

När det gäller artiklar i tidskrifter tolkar vi URL så att om inget avtal finns har författaren rätt att återutge sin artikel. I Lindh & Wiklunds (2010) studie av inställningen till open access påpekade flera tidskrifter på en fråga om de tillåter parallellpublicering, att eftersom de inte skrivit några avtal har

de inte upphovsrätten och kan därför inte hindra författaren. Det kan ses som en indikation på att vår slutsats inte är orimlig. Dock bör det anses som god sed att ange var artikeln ursprungligen är publicerad. Vi menar också att det är god sed att meddela förlaget sina intentioner för att ge dem tillfälle att reagera. En av tidskrifterna i vår undersökning menade t.ex. att de och författaren hade delad upphovsrätt. Det kan ju också vara så att forskaren inte kommer ihåg ett eventuellt avtal.

Avslutningsvis är det viktigt att komma ihåg att våra slutsatser enbart avser när avtal saknas och för svenskpublicerade verk. För verk publicerade i andra länder vet vi inte vad som gäller när kontrakt inte finns. Troligen är respektive lands upphovsrätt applicerbar. Här verkar det rimligt att i första hand kontakta förlaget för en diskussion.

6.2 Införskaffande av publiceringstillstånd

Det har varit förvånande lätt att få tillstånd till publicering och få har invänt mot parallellpublicering i de fall där avtal saknats. Förlag som i Lindh och Wiklunds (2010) undersökning av utgivares inställning till open access svarade att de inte tillåter parallellpublicering har här gett sitt medgivande. Hur förlagen skulle reagera om detta skulle göras i stor skala är svårt att ha någon uppfattning om. En viss ledning ges kanske i intervju svaren från förlag och Förläggareföreningen där farhågor uttrycks för att ökad fri tillgång ger sämre försäljning och minskat intresse för utgivning.

Mycket arbete har lagts ned på att formulera de olika brev som använts i införskaffandet av tillstånd. Konstruktionen av de olika breven har gett ett generellt användbart resultat även om de i vissa fall måste anpassas. Om modellen skall skalas upp krävs ytterligare förenkling för att slippa tidsödande anpassning till respektive publikation och förlag.

6.3 Skalbarhet

För att bedöma en metods skalbarhet, dvs. om den är användbar i fullskal, måste ett par övervägande göras. Det första är om de ingående delprocesserna var för sig är skalbara och det andra är om kostnaderna är rimliga. Nedan följer en genomgång av delprocesserna sedda i detta perspektiv.

Vi menar att urval av texter, referensarbete, avtalskontroll och framskaffandet av texter i tryckt eller digital form, i största möjliga utsträckning bör läggas på forskaren. Biblioteket bör dock vara berett att ge stöd i detta. Bedömningen av vilka delar av materialet som kräver inhämtande av tillstånd till publicering och vilka delar som enbart kräver upplysningsbrev, görs av biblioteks- eller annan personal som har det digitala publiceringsuppdraget. Vi menar att den praxis vi arbetat fram för detta är hållbar. När det gäller utformningen av brev till förlag/utgivare menar vi att de av oss utarbetade mallarna kan användas generellt även om de kan utvecklas och förbättras. Om processen ska effektiviseras och skalas upp behöver breven bli mer standardiserade med referenserna som en bilaga. I detta fall blir kontakten inte lika personlig. Hur detta påverkar resultatet har vi ingen uppfattning om.

Själva digitaliseringen kan med fördel läggas ut på annan part. Det finns leverantörer för detta som uppfyller både kraven på kvalitet och prisvärdhet. Själva publiceringen av materialet i lärosätets digitala arkiv bör ske enligt de rutiner som finns för annat material.

Sammantaget menar vi att delprocesserna och därmed processen som helhet är skalbar ur ett praktiskt perspektiv.

Trots att inga ekonomiska beräkningar gjorts har vi kommit till den slutsatsen att processen även ur ett ekonomiskt perspektiv är skalbar. Detta av tre skäl. För det första är de juridiska förutsättningarna utredda, för det andra finns det färdiga brev vilka lätt kan anpassas till kommande digitaliseringsarbete och för det tredje är själva digitaliseringen både enkel och billig.

6.4 Förslag till en arbetsordning

Om biblioteket ska arbeta med retrodigitalisering föreslår vi nedanstående arbetsordning för svenskpublicerat material. För en diskussion om rollfördelning se vidare i kapitel 7.

- När beslut fattats om digitalisering av en forskares verk bör denna lämna över en så komplett och korrekt lista som möjligt över de texter som ska publiceras. Denna kontrolleras.
- Forskaren bör också för varje bidrag redogöra för eventuella avtal som finns angående publiceringen samt även eventuell kontaktperson på förlaget.
- I de fall något har samförfattats måste tillstånd att parallellpublicera inhämtas från medförfattaren.
- Kontakt med förlag sker via uppgiven kontaktperson och i de fall detta inte finns till person så högt i hierarkin som möjligt.
- Upphovsrätten hanteras enligt följande:
 - Om avtal finns, agera enligt detta.
 - Om avtal saknas för monografier och bidrag i antologier måste tillstånd sökas.
 - Om avtal saknas för tidskriftsartiklar behöver ej tillstånd sökas men för tydlighetens skull meddela utgivaren avsikterna.
 - När det gäller myndighetsutgivet material bör myndigheten kontaktas.
- Forskaren bör i största möjliga utsträckning bidra till insamlandet av materialet.
- Digitalisering kan, i de fall man inte gör det själv, göras till låg kostnad och tillräckligt hög kvalitet, av ett antal olika aktörer.
- Publicering skall samordnas och inordnas med lärosätets övriga digitala publicering.

6.5 Förlagen

En vidare fråga är hur förlagens reaktioner kommer att bli om retrodigitaliseringen skalas upp och avser fler texter och publikationer och om lärosätena i landet mer regelmässigt därför börjar ställa krav om parallellpublicering, i detta fall retrodigitalisering. För framtiden ser vi inga större problem att samarbeta med förlagen kring dessa frågor även om vi har stött på exempel, i andra undersökningar, på att förlagen i stället för att tillåta retrodigitalisering själva inlett egna projekt med att digitalisera och publicera slutsålda titlar. Även i dessa fall kommer ju texten att leva vidare.

7 Bibliotekets roll i retrodigitalisering

Även om vi drar slutsatsen att det är möjligt att i stor skala digitalisera enskilda forskares publikationer och göra dem tillgängliga i digitala arkiv på svenska lärosäten, måste detta jämföras med att istället utgå från publikationerna, t.ex. en tidskrift eller en serie, och göra dessa tillgängliga i till exempel en bibliotekskatalog eller en databas. Det man uppnår genom att använda forskaren som utgångspunkt är att publikationer av aktiva forskare blir synliga och tillgängliga samtidigt som lärosätet får en samlad ingång till "sin produktion". Man inhämtar här författarnas samtycke men måste, där avtal saknas, kontakta utgivarna för varje enskild publikation. Vid "massdigitalisering" får man tillstånd från utgivaren och kan välja att låta författarna reagera om de inte tillåter detta.²

Om målet är total digitalisering av vetenskapliga publikationer förefaller det senare vara ett föredra ur effektivitetssynpunkt. Det innebär dock en tydlig kostnad som någon måste vara beredd att stå för. Det förra tillvägagångssättet gagnar, som redan påpekats, enskilda lärosäten som därför också kan tänkas vara mer intresserade av att stå för kostnaden. Ett påpekande är att även om en massdigitalisering av vetenskapliga publikationer skulle genomföras skulle luckor finnas eftersom många forskare inom HumSam-området ofta publicerar sig i "icke-vetenskapliga" tidskrifter liksom i monografier och antologier. Digitalisering med utgångspunkt i forskaren löser detta problem. Svaret beror således på vem som är aktör och vad syftet är med digitaliseringen.

Idag diskuteras hur forskningsresultat skall synlig- och tillgängliggöras genom olika digitala lösningar. I den diskussionen gäller frågan open access och parallellpublicering. Detta projekt utreder ett annat spår – det om redan publicerat, tryckt material. Material som kan vara svårtillgängligt på grund av ämnets publiceringsmönster. Vilken roll kan eller ska biblioteken spela i denna process? För att öka forskarens, och lärosätets, synlighet anser vi det viktigt att detta arbete utförs. Vi menar att biblioteken i sin organisation har kompetens väl lämpad att utföra detta arbete. Vi menar också att detta arbete passar väl in i bibliotekens övriga arbete med synliggörande av forskningsresultat, till exempel arbetet med olika former av publicering och arbetet med open access.

² Ett sådant förfarande användes t.ex. vid Lunds universitets bibliotek när Statsvetenskaplig tidskrift digitaliserades och gjordes tillgänglig på Internet.

8 Referenslista

Adamsson, Peter m.fl. (2008). *Lagarna inom immaterialrätten. Kommentarer till lagstiftning rörande upphovsrätt, patent, växtförädlarrätt, mönster, firma, varumärken m.m. som den lyder den 1 januari 2008*. Stockholm: Norstedts juridik.

Lindh & Wiklund (2010). Open Access för humanister och rättsvetare. En kartläggning av publiceringspolicy och praxis inom nordisk utgivning. Slutrapport. Tillgänglig: <http://www.kb.se/OpenAccess/projekt/>.

NJA II 1961, s. 84 - Upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. Rätt till fotografisk bild

Olsson, Henry (2009). *Upphovsrättslagstiftningen. En kommentar*. Stockholm: Norstedts Juridik. Tillgänglig via Norstedt Juridiks databas Zeteo (2010-04-12).

Rosén, Jan (2006) *Upphovsrättens avtal. Regler för upphovsmäns, artisters, fonogram-, film- och databasproducenters, radio- och TV-bolags samt fotografers avtal*. Stockholm: Norstedts Juridik.

SOU 1956:25 Upphovsmannarätt till litterära och konstnärliga verk. Lagförslag av auktoritetskommittén

Lag (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

Intervjuer med centrala intressenter

Samtliga gjorda per telefon av Jan Nilsson

Svenska Förläggareföreningen

Pia Janné Nyberg, jurist på Svenska Förläggareföreningen
16 juni 2010

Sveriges universitets- och högskoleförbund

Bengt Karlsson, generalsekreterare, SUHF
17 juni 2010

Sveriges universitetslärarförbund

Carl Falk, Förbundsjurist
11 juni 2010

Studentlitteratur

Jerker Fredriksson, förläggare och bolagsjurist Studentlitteratur
22 juni 2010

9 Projektdeltagare

Projektdeltagare

Anders Håkansson, bibliotekarie vid LärandeResursCentrum, Högskolan Kristianstad. Har lett implementeringen av högskolans öppna arkiv DiVA.

Gunilla Wiklund, bibliotekarie på Juridiska fakultetens bibliotek, Lunds universitet. 50 % ämnesansvar och 50 % funktionsansvarig för fakultetens stöd till forskare.

Pieta Eklund, funktionen Digitala tjänster inom Bibliotek & Läranderesurser, Högskolan i Borås. Driver utvecklingen av högskolans öppna arkiv BADA, deltar i arbetet kring publiceringsfrågorna men arbetar även med webbutveckling och intranät.

Jan Nilsson (projektledare -100425). Bibliotek och IT, Malmö högskola. Arbetar i funktionen Digitala informationstjänster, bland annat med digitaliseringsprojekt, användningsstatistik för e-media, samt kommunikation och marknadsföring.

Jenny Widmark: (tf projektledare 100425-). Bibliotek och IT, Malmö högskola. Arbetar i funktionen Digitala informationstjänster (DIT) framför allt med datakvaliteten avseende informationen om högskolans forskningspublikationer.

10 Bilagor

1. Brev – tillståndsförfrågan
2. Brev – upplysningsbrev då URL upphört
3. Brev – upplysningsbrev avseende artikel
4. Svarsformulär
5. Brev – påminnelsebrev
6. Brev – exempel på anpassat brev
7. Exempel på avtal mellan förlag och författare
8. Lista över kontaktade förlag

Malmö högskola / Bibliotek och IT

Jenny Widmark
Bibliotekarie
2010-05-08

Arenagruppen
Drottninggatan 83
111 60 Stockholm

1(1)

Till chefen för Arena idé Boa Ruthström

Kungliga biblioteket har, inom utvecklingsprogrammet *Open Access.se*, beviljat Malmö högskola och tre andra lärosäten, Högskolan i Borås, Högskolan Kristianstad och Juridiska fakulteten vid Lunds universitet, medel för projektet *Retrodigitalisering av nutida svårtillgänglig svenskpublicerad HumSam-forskning*. Projektet ska ta fram och testa en modell för att i lärosätenas digitala öppna arkiv tillgängliggöra texter av forskare som publicerats under den tid han/hon varit anställd vid respektive lärosäte. I detta arbete har vi tillsammans valt ut åtta forskare, två från respektive lärosäte.

Projektet syftar till att öka synligheten för det material som producerats under forskarnas anställning vid lärosätet men också till att öka användbarheten. Projektet vill utveckla modeller och logistik för att säkerställa att texterna finns kvar även efter det att ursprungspublikationerna, tidskrifter och böcker, är slutsålda och/eller svårtillgängliga. Det finns ett behov av att i framtiden kunna använda texterna, till exempel i forskning och undervisningssituationer.

Vi önskar nu tillstånd att i Lunds universitets arkiv, *Lund University Publications - LUP* (<http://www.lu.se/forskning/avhandlingar-och-publikationer>), i digital form tillgängliggöra antologibidraget:

- Rönmmar, Mia, "Kollektivavtal i ett framväxande arbetsmarknadssystem på EU-nivå - idag och i framtiden" i *Vems ordning och reda? Framtidens kollektivavtal och fackligt samarbete, Agoras årsbok 2007*, s. 118-132.

Självklart sker detta i samarbete med författaren och med dennes samtycke. Det kommer självklart också tydligt framgå var antologibidraget ursprungligen är publicerat.

Önskas mer information om projektet, kontakta mig jenny.widmark@mah.se eller se <http://www.kb.se/OpenAccess/projekt/#Retrodigi>.

Med förhoppning om ett positivt svar

Jenny Widmark
Tf projektledare

Postadress	Besöksadress	Tel	Fax	Internet	E-post
Malmö högskola Bibliotek och IT S-205 06 Malmö	Nordenskiöldsg. 10	040-665 70 00	040-665 73 01	www.mah.se	jenny.widmark@mah.se

Malmö högskola / Bibliotek och IT
 Jenny Widmark
 Bibliotekarie
 2010-05-08

1(1)

Svenskläraryöreningen
 Box 15 211
 104 65 STOCKHOLM

Till ordförande Marita Bergman

Kungliga biblioteket har, inom utvecklingsprogrammet Open Access.se, beviljat Malmö högskola och tre andra lärosäten, Högskolan i Borås, Högskolan Kristianstad och Juridiska fakulteten vid Lunds universitet, medel för projektet *Retrodigitalisering av nutida svårtillgänglig svenskpublicerad HumSam-forskning*. Projektet ska ta fram och testa en modell för att i lärosätenas digitala öppna arkiv tillgängliggöra texter av forskare som publicerats under den tid han/hon varit anställd vid respektive lärosäte. I detta arbete har vi tillsammans valt ut åtta forskare, två från respektive lärosäte.

Projektet syftar till att öka synligheten för det material som producerats under forskarnas anställning vid lärosätet men också till att öka användbarheten. Projektet vill utveckla modeller och logistik för att säkerställa att texterna finns kvar även efter det att ursprungspublikationerna, tidskrifter och böcker, är slutsålda och/eller svårtillgängliga. Det finns ett behov av att i framtiden kunna använda texterna, till exempel i forskning och undervisningssituationer.

Vi har nu för avsikt att i Högskolan Kristianstads arkiv, DiVA (<http://hkr.diva-portal.org/>), i digital form tillgängliggöra ett antologibidrag:

- Holmberg, Hans, "Myt och konstmyt i barn- och ungdomsböcker (med utblickar mot vuxenlitteraturen)" i *Tema barn- och ungdomslitteratur, Svenskläraryöreningens årsskrift 1983*, s. 42-63.

Enligt uppgift från författaren föreligger inget avtal där upphovsrätten övergått från författaren till föreningen. Då boken, enligt de uppgifter vi har, också är slutsåld menar vi att materialet inte heller omfattas av Förlagsavtalet (31-37§§ URL). Vi vill ändå upplysa er om våra avsikter.

Självklart kommer det tydligt att framgå var antologibidraget ursprungligen är publicerad.

Önskas mer information om projektet, kontakta mig jenny.widmark@mah.se eller se <http://www.kb.se/OpenAccess/projekt/#Retrodigi>.

Med vänlig hälsning

Jenny Widmark
 Tf projektledare

Postadress	Besöksadress	Tel	Fax	Internet	E-post
Malmö högskola Bibliotek och IT S-205 06 Malmö	Nordenskiöldsg. 10	040-665 70 00	040-665 73 01	www.mah.se	jenny.widmark@mah.se

Malmö högskola / Bibliotek och IT

Jenny Widmark

Bibliotekarie

2010-05-08

Invandrare och minoriteter

Fittja gård

Vårdshusvägen 46

145 50 Norsborg

1(1)

Till chefredaktör Nora Weinstraub

Kungliga biblioteket har, inom utvecklingsprogrammet Open Access.se, beviljat Malmö högskola och tre andra lärosäten, Högskolan i Borås, Högskolan Kristianstad och Juridiska fakulteten vid Lunds universitet, medel för projektet *Retrodigitalisering av nutida svårtillgänglig svenskpublicerad HumSam-forskning*. Projektet ska ta fram och testa en modell för att i lärosätenas digitala öppna arkiv tillgängliggöra texter av forskare som publicerats under den tid han/hon varit anställd vid respektive lärosäte. I detta arbete har vi tillsammans valt ut åtta forskare, två från respektive lärosäte.

Projektet syftar till att öka synligheten för det material som producerats under forskarnas anställning vid lärosätet men också till att öka användbarheten. Projektet vill utveckla modeller och logistik för att säkerställa att texterna finns kvar även efter det att ursprungspublikationerna, tidskrifter och böcker, är slutsålda och/eller svårtillgängliga. Det finns ett behov av att i framtiden kunna använda texterna, till exempel i forskning och undervisningssituationer.

Vi har nu för avsikt att i Malmö högskolas arkiv, *Malmö University Electronic Publishing MUEP* (<http://muep.mah.se/>), i digital form tillgängliggöra två artiklar:

- Wigerfelt, Berit, Skola på olika villkor, *I&M*, 2008 nr 6, s. 13-15.
- Peterson, Tomas, Arena för integration, *I&M*, 2004 nr 4, s. 19-23.

Enligt uppgift från författarna föreligger inget avtal där upphovsrätten övergått från författaren till stiftelsen. Då det är en artikel omfattas materialet inte heller av Förlagsavtalet (31-37§§ URL). Vi vill ändå upplysa er om våra avsikter.

Självklart kommer det tydligt att framgå var artiklarna ursprungligen är publicerade.

Önskas mer information om projektet, kontakta mig jenny.widmark@mah.se eller se <http://www.kb.se/OpenAccess/projekt/#Retrodigi>.

Med vänlig hälsning

Jenny Widmark

TF projektledare

Postadress	Besöksadress	Tel	Fax	Internet	E-post
Malmö högskola Bibliotek och IT S-205 06 Malmö	Nordenskiöldsg. 10	040-665 70 00	040-665 73 01	www.mah.se	jenny.widmark@mah.se

**För projektet *Retrodigitalisering av nutida svårtillgänglig
svenskpublicerad HumSam-forskning***

Avseende antologibidraget:

Bergöö, Kerstin (2006), "Skrivande i lärarutbildningen" i Jacobsson, Suzanne (red.), *Olé: en bok om
lärarutbildning och lite annat: till Olle Holmberg*, Malmö: Bokbox, s. 27-46.

- Tillstånd ges till tillgängliggörande i Högskolan Kristianstads digitala arkiv.
 Tillstånd ges inte till tillgängliggörande i Högskolan Kristianstads digitala arkiv.

För förlaget:

.....
Underskrift

.....
Ort och datum

.....
Namnförtydligande

Malmö högskola / Bibliotek och IT
Jenny Widmark
Bibliotekarie
2010-05-24

I(1)

Förlaget
Box 1
111 11 Stockholm

Till förlagschef N N

För cirka två veckor sedan skickade vi ett brev med förfrågan rörande möjligheterna att i Högskolan Kristianstads arkiv *DiVA* (<http://hkr.diva-portal.org/>) i digital form tillgängliggöra en monografi och ett antologibidrag, se bifogade kopior.

Vi har ännu inte erhållit något svar. Vi skulle uppskatta om du ville ta dig tid att svara även om svaret, ur vår synvinkel, skulle vara negativt.

Om du svarat under de närmsta dagarna ber vi dig självklart bortse från detta brev.

Med vänlig hälsning

Jenny Widmark
Tf projektledare

Postadress	Besöksadress	Tel	Fax	Internet	E-post
Malmö högskola Bibliotek och IT S-205 06 Malmö	Nordenskiöldsg. 10	040-665 70 00	040-665 73 01	www.mah.se	jenny.widmark@mah.se

Malmö högskola / Bibliotek och IT
 Jenny Widmark
 Bibliotekarie
 2010-05-08

1(2)

Liber AB
 113 98 Stockholm

Till förlagschef högskola Eva Houlztén

Kungliga biblioteket har, inom utvecklingsprogrammet *Open Access.se*, beviljat Malmö högskola och tre andra lärosäten, Högskolan i Borås, Högskolan Kristianstad och Juridiska fakulteten vid Lunds universitet, medel för projektet *Retrodigitalisering av nutida svårtillgänglig svenskpublicerad HumSam-forskning*. Projektet ska ta fram och testa en modell för att i lärosätenas digitala öppna arkiv tillgängliggöra texter av forskare som publicerats under den tid han/hon varit anställd vid respektive lärosäte. I detta arbete har vi tillsammans valt ut åtta forskare, två från respektive lärosäte.

Projektet syftar till att öka synligheten för det material som producerats under forskarnas anställning vid lärosätet och men också till att öka användbarheten. Projektet vill utveckla modeller och logistik för att säkerställa att texterna finns kvar även efter det att ursprungspublikationerna, tidskrifter och böcker, är slutsålda och/eller svårtillgängliga. Det finns ett behov av att i framtiden kunna använda texterna, till exempel i forskning och undervisningssituationer.

Vi önskar nu tillstånd att i Malmö högskolas arkiv, *Malmö University Electronic Publishing MUEP* (<http://muep.mah.se/>), i digital form tillgängliggöra ett antologibidrag:

- Wigerfelt, B & Wigerfelt, A. "Det var ju bara en neger... Rasism och nazism i lokalsamhället" i Ingrid Sahlin & Malin Åkerström (red), *Det lokala våldet: om rädsla, rasism och social kontroll*, Stockholm: Liber, 2000, s. 12-27.

Självklart sker detta i samarbete med författaren och med dennes samtycke. Det kommer självklart också tydligt framgå var antologibidraget ursprungligen är publicerat.

Vi har även för avsikt att i Högskolan i Borås arkiv, *Borås akademiska digitala arkiv BADA* (<http://bada.hb.se/>), i digital form tillgängliggöra ett antologibidrag:

- Höglund L, Persson O, "På giganternas axlar" i A Björnsson (ed), *Eftertankar i informationsåldern*, Stockholm: Allmänna förlaget, 1988, s. 89-101.

Enligt uppgift från författaren föreligger inget avtal där upphovsrätten övergått från författaren till förlaget. Då boken, enligt vad vi kunnat utröna, också är slutsåld menar vi att materialet inte heller omfattas av Förlagsavtalet (31-37§§ URL). Vi vill ändock upplysa er om våra avsikter.

Postadress	Besöksadress	Tel	Fax	Internet	E-post
Malmö högskola Bibliotek och IT S-205 06 Malmö	Nordenskiöldsg. 10	040-665 70 00	040-665 73 01	www.mah.se	jenny.widmark@mah.se

Vi har även för avsikt att i digital form tillgängliggöra en artikel i Högskolan i Borås arkiv, *Borås akademiska digitala arkiv BADA* (<http://bada.hb.se>):

- Höglund, Lars, Bibliotekarieutbildning och professionell profil, *Nordisk tidskrift för bok- och biblioteksväsen*, 1991 nr ¾, s. 72-79. (Uppsala: Almqvist & Wiksell)

Enligt uppgift från författaren föreligger inte heller här något avtal där upphovsrätten övergått från författaren till förlaget. Då det är en artikel omfattas inte heller av Förlagsavtalet (31-37§§ URL). Vi vill även här ändå upplysa er om våra avsikter.

Önskas mer information om projektet, kontakta mig jenny.widmark@mah.se eller se <http://www.kb.se/OpenAccess/projekt/#Retrodigi>.

Med vänlig hälsning

Jenny Widmark
Tf projektledare

Exempel på avtal mellan förlag och författare

Mellan XXXX, nedan kallat Förlaget, och <författare>, nedan kallad Författaren, har denna dag följande avtal träffats.

§ 1 Avtalets innebörd

1.1 Författaren upplåter till Förlaget ensamrätten att på svenska språket framställa och/eller tillgängliggöra Författarens verk

TITEL

eller delar därav, som text och i förekommande fall med illustrationer. Ensamrätten omfattar rätten att på dessa sätt tillhandahålla verket i tryckt, elektronisk, reprografisk eller motsvarande form.

1.2 Påkallar författaren utgivning av verket som intalad text i elektronisk form (ljudbok) skall förlaget inom två månader ange huruvida det önskar ge ut verket som ljudbok eller inte. Har förlaget ej inom denna tid förbundit sig att utge verket som ljudbok har författaren rätt att fritt disponera över verket som ljudbok.

1.3 Förlaget har ensamrätt att licensiera utgivning av verket och översättningar av detta till annat svenskt eller utländskt förlag. Förlaget svarar i sådant fall för att de förpliktelser som följer av detta avtal fullgörs.

§ 2 Upplagor och exemplarframställning

Förlaget äger rätt att bestämma antalet upplagor och producerade exemplar av verket samt deras utgivningstid, prissättning, grafiska form och tekniska utförande.

§ 3 Manuskript och korrektur

3.1 Författaren levererar manuskript avseende denna upplaga senast den .

Det åligger parterna att innan manuset påbörjas diskutera utformningen av manuskriptet. Manuskript skall normalt avlämnas till Förlaget i elektronisk form i enlighet med Förlagets instruktioner. Det skall vid avlämnandet vara fullt utarbetat och färdigt med hänsyn till innehåll och form. Samtidigt med det elektroniska manuskriptet skall en identisk pappersutskrift lämnas till Förlaget. Underlag till illustrationer, såväl i pappersform som elektroniska, skall lämnas separat. Underlag till sakregister utarbetas av Författaren efter anvisningar från Förlaget.

3.2 Författaren har rätt och skyldighet att utan särskild ersättning läsa korrektur till varje upplaga. Om Författaren inte återsänder korrektur inom överenskommen tid anses han ha godkänt detta.

§ 4 Annans upphovsrätt

4.1 Författaren garanterar att manuskriptet är ett resultat av Författarens eget arbete och inte innebär intrång i annans upphovsrätt. Om i manuskriptet ingår bidrag av annan än Författaren, är Författaren skyldig att lämna Förlaget upplysning därom, samt att lämna fullständig förteckning över källor och rättsinnehavare till dessa bidrag. Detta gäller också illustrationer.

4.2 Förlaget äger rätten till illustrationer, text, omslagsdesign och övrigt som av Förlaget har tillförts verket.

§ 5 Honorar

5.1 Författaren erhåller vid utgivning av verket på ursprungsspråket, oavsett om verket säljs till återförsäljare eller till slutkund,

25 % av Förlagets nettopris till återförsäljare på varje från Förlaget sålt exemplar av verket.

5.2 Utgår ersättning utöver vad som överenskommits till text- eller bildupphovsman som ej är denna boks författare, kan detta reducera royaltyn.

5.3 Skulle verket i produktionen betinga extrakostnader utöver vad som är överenskommet eller skäligen kunde förväntas och att dessa är hänförliga till brister i författarens manus, kan detta påverka royaltyns storlek.

5.4 Ger Förlaget ut verket i översättning skall överenskommelse om royaltyns storlek träffas med särskilt beaktande av översättningskostnaderna.

5.5 Har Förlaget slutit avtal med annat förlag om produktion av verket mot licensavgift erhåller Författaren 50 % av denna.

5.6 Förlaget är skyldigt enligt lag att göra preliminärskatteavdrag och betala arbetsgivaravgifter respektive löneskatt utom när Författaren uppvisar F-skattesedel. Förlaget äger rätt att reducera överenskommen royalty i den omfattning som svarar mot den lagstadgade skyldigheten. Vid utbetalning av royalty till Författare, vilken genom att ange momsredovisningsnummer eller genom att förete F-skattesedel styrkt skyldighet att redovisa mervärdesskatt, har Förlaget att erlagga lagstadgad sådan skatt till Författaren. Förlaget utbetalar till Författaren årligen i oktober månad royalty avseende föregående kalenderårs försäljning.

Avtal

XX [UH1 f 0708]

§ 6 Friexemplar

6.1 Författaren erhåller 20 friexemplar av första upplagan. Av fortsatta reviderade upplagor erhåller Författaren 5 friexemplar.

Författaren har rätt att köpa ytterligare exemplar till det pris till vilket verket utbjöds till återförsäljare. Samma rätt gäller även enstaka exemplar av Förlagets övriga utgivning.

6.2 Förlaget har rätt att framställa och disponera det antal exemplar av verket som erfordras för att lämnas ut som pliktexemplar och friexemplar. Se även punkten 7.2.

§ 7 Marknadsföring och utgivning

7.1 Förlaget skall sörja för verkets spridning genom sedvanliga marknadsföringsåtgärder samt fullfölja utgivningen i den omfattning som betingas av möjligheterna till avsättning och övriga omständigheter.

7.2 I marknadsföringssyfte får Förlaget fritt framställa och tillgängliggöra exemplar av verket, eller delar därav, samt återge omslag och inlagebilder. Detta får ske i de medier och former som bedöms marknadsmässigt lämpligt.

§ 8 Bearbetning och revidering

Författaren har rätt och skyldighet att inom ramen för avtalad royalty i samråd med Förlaget sörja för att verket revideras och hålls aktuellt. Vid Författarens förhinder eller frånfalle äger Förlaget i samråd med författaren eller dennes arvingar rätt att utse annan i hans ställe. Royaltyn fördelas då proportionellt i förhållande till författarbidragen.

§ 9 Märkning

På det utgivna verket skall copyrightmärkning ske i enlighet med Världskonventionen.

§ 10 Personuppgifter

Förlaget har rätt att behandla de personuppgifter författaren uppger, inklusive personnummer, för att uppfylla de förpliktelser som framgår av detta avtal.

§ 11 Makulering

Skulle försäljningen av verket sedan detsamma tillhandahållits i lägst tre år under två på varandra följande år uppgå till mindre än sammanlagt 100 exemplar, äger Förlaget, sedan Författaren underrättats härom, rätt att makulera kvarliggande upplaga, varvid all vidare redovisning upphör. Författaren äger rätt att inom en månad efter underrättelse om makuleringsbeslutet hos förlaget begära önskat antal exemplar mot fraktkostnad.

§ 12 Uppsägning och hävning

12.1 Förlaget äger rätt att häva avtalet om manuskript inte avlämnats inom avtalad tid eller i sådant skick som nämnts i § 3.

Samma rätt föreligger om manuskriptet ifråga om innehåll eller omfång i väsentlig mån avviker från vad som varit avtalat och rimligen kunde förväntas.

12.2 Författaren har rätt att häva avtalet om Förlaget underlåter att utge verket inom skälig tid eller senast två år efter manusleverans. Författaren har rätt att säga upp avtalet om tryckt bok är slut i lagret, Författaren krävt att verket ges ut ånyo och Förlaget inte inom två månader därefter förklarat sig berett att utge ny upplaga. Samma rätt gäller om verket tillhandahållits endast som e-bok e.d. och under föregående redovisningsperiod sålts i färre än 30 exemplar samt under förutsättning att Författaren krävt att verket ges ut ånyo och Förlaget inte inom två månader därefter förklarat sig berett att utge ny upplaga.

§ 13 Borgensförbindelse

Tecknar Författaren avtal genom juridisk person – t.ex. aktiebolag eller ekonomisk förening – borgar Författaren såsom för egen skuld för förpliktelser enligt detta avtal. Vid en upplösning eller konkurs av bolaget/föreningen övergår kontraktet på Författaren personligen.

Lund den 6 september 2007 _____ den _____

«Organisationsnamn»

«Förnamn»

«Adressrad_1»

«Ort» «Land»

Bilaga 8

Lista över kontaktade förlag

Arena
Arkiv förlag
BTJ förlag
Bokbox förlag
Europarättslig tidskrift
Hallands idrottsförbund
Invandrare och minoriteter
Informationsförlaget
Juridisk tidskrift vid Stockholms universitet
Juristförlaget
Kritiker
Krut
Liber
Makadam förlag och bokproduktion
Nordic Academic Press
Norstedts juridik
Svensk juristtidning
Rabén & Sjögren
Riksidrottsförbundet
SFIS
SISU förlag
CA Strömberg AB
Svenska Akademien
Svenska fotbollförbundet
Svenska Litteratursällskapet
Svenskläraryöreningen
Sveriges Sociologförbund
Talentum Sweden AB
NIR – Nordiskt immateriellt rättsskydd

...u telegra...
orsjöödjuret iakttog.
i går afton utanför Önö.
ärheten af Östersund, medd...
ntlands-Posten. Vädret var kl...
h sjön nästan spegelblank. Djur...
yntes i ångaren Trafiks från Öster...
und kölvatten. Det syntes först et...
reddt och trubbigt hufvud ungefär et...
in öfver vattnet. Snart märktes äf...
n kroppen, som rörde sig i bugt...
hastigt rusade förbi åskådar...
sjön, der djuret försvann i...
förbifarten lät det hö...
läte. Djuret,
...ven, var n...

